

2. august 2018

Kartlegging av språkstrategiske dokument i bruk ved statlige utdanningsinstitusjoner

1 Introduksjon

Denne rapporten presenterer resultatene fra en kartlegging av i hvilken grad universiteter og høyskoler har en individuelt tilpasset språkstrategi. Kartleggingen bygger på rapporten *Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging* (Språkrådet 22.04.2014) og gir en oppdatert oversikt over situasjonen siden 2014.

Temaene som har blitt undersøkt i kartleggingen, er i) hvorvidt institusjonene har en individuelt tilpasset språkstrategi, ii) hva innholdet er i de språkstrategiske dokumentene som finnes, og til sist iii) om det finnes en etablert praksis ved institusjonene for å følge opp føringene i dokumentene.

2 Bakgrunn

I Ot.prp. nr. 71 (2008–2009) *Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler* slår Kunnskapsdepartementet blant annet fast at bestemmelsen om ansvar for norsk fagspråk innebærer at institusjonene må utforme individuelt tilpassede språkstrategier. Det legges til grunn at disse strategiene tar utgangspunkt i den språkpolitiske plattformen som styret i Universitets- og høyskolerådet (UHR) har vedtatt (www.uhr.no/ressurser/sprakpolitisk-plattform/).

Språkrådets statusrapport fra 2014 viste at bare 6 av 24 høyskoler, eller 25 prosent, hadde fulgt opp språkmeldingen og odelstingsproposisjonen på dette punktet (språkstrategien til universitetene ble ikke undersøkt i 2014). Det var derfor fremdeles en god avstand fra anbefalingene i St.meld.nr. 35 (2007-2008) *Mål og mening – Ein heilskapeleg norsk språkpolitikk* til realiteten i sektoren. I tillegg har bildet endret seg en god del siden den gang på grunn av en rekke sammenslåinger i sektoren. Dette taler for at en bør kartlegge status for språkstrategiene ved institusjonene igjen for å se om situasjonen har bedret seg.

Etter å ha gjennomført et mønsterpraksisprosjekt for parallellspråkbruk i samarbeid med Norges handelshøyskole, lanserte Språkrådet våren 2018 *Veiviser for språkvalg i universitets- og høyskolesektoren* (www.spraakradet.no/uh), som gir konkrete råd for god språkvalg både i undervisning, forskning, formidling og administrativt arbeid. En oversikt over i hvilken grad de ulike institusjonene har en språkstrategi, vil gi et viktig grunnlag for å diskutere hvordan arbeidet med parallellspråklighet i høyere utdanning kan tas videre.

3 Sammenslåing av institusjoner i sektoren

Det har vært et politisk mål å samle ressursene i UH-sektoren på færre universiteter og høyskoler. Tabell 1 gir en oversikt over sammenslåingene, og den viser at i løpet av 2016 og 2017 fusjonerte 19 institusjoner i Norge og ble til 7. I tillegg har to institusjoner endret status fra høyskole til universitet: Høgskolen i Oslo og Akershus til Oslomet – storbyuniversitetet og Høgskolen i Sørøst-Norge til Universitetet i Sørøst-Norge.

Tabell 1: Oversikt over nye institusjoner pr. 20. juni 2018

--	--	--

Tidligere institusjon	Ny institusjon	År
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	2016
Høgskolen i Narvik		
Høgskolen i Harstad		
Universitetet i Nordland	Nord universitet	2016
Høgskolen i Nord-Trøndelag		
Høgskolen i Nesna		
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	2016
Høgskolen i Sør-Trøndelag		
Høgskolen i Gjøvik		
Høgskolen i Ålesund		
Høgskolen i Telemark	Universitetet i Sørøst-Norge ¹	2016, 2018
Høgskolen Buskerud og Vestfold		
Høgskolen i Bergen	Høgskolen på Vestlandet	2017
Høgskolen Stord/Haugesund		
Høgskolen i Sogn og Fjordane		
Høgskolen i Hedmark	Høgskolen i Innlandet	2017
Høgskolen i Lillehammer		
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	Universitetet i Bergen	2017
Universitetet i Bergen		
Høgskolen i Oslo og Akershus	Oslomet – storbyuniversitetet	2018

Disse endringene gjør det enda mer aktuelt å kartlegge i hvilken grad institusjonene har en etablert språkstrategi i tråd med UHRs plattform. Høgskolen i Hedmark (HiHm) vedtok for eksempel en språkstrategi i 2013 mens Høgskolen på Lillehammer, ikke hadde noen nedfelt språkstrategi. Disse institusjonene er nå fusjonert til Høgskolen i Innlandet, og spørsmålet er om språkstrategien til HiHm har blitt videreført eller ikke. Universitetet i Sørøst-Norge, tidligere Høgskolen i Telemark og Høgskolen i Buskerud og Vestfold, er også i samme situasjon etter fusjonen i 2016.

Etter fusjonene og endringene i status for noen av institusjonene, har vi pr. juni 2018, 21 statlige høyere utdanningsinstitusjoner, hvorav 11 høgskoler (hvorav 5 vitenskapelige høgskoler) og 10 universitet. I språkpolitisk sammenheng er Samisk høgskole i en særstilling, siden den har samisk som hovedspråk, og kravet om norsk som hovedspråk gjelder derfor ikke, som slått fast i *Mål og mening* s. 124: «Regjeringa legg til grunn at norsk skal vera hovudspråket ved norske universitet og høgskular, med unntak av Samisk høgskole, der samisk skal vera hovudspråket.» Siden kravet om språkstrategier er knyttet til vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk, er dermed ikke Samisk høgskole tatt med i den videre diskusjonen.

4 Resultater

4.1 Har institusjonene en individuelt tilpasset språkstrategi?

På spørsmål i) om institusjonene har en individuelt tilpasset språkstrategi, er svaret at det er en klar økning i andel institusjoner som har en tilpasset språkstrategi siden forrige statusrapport. Pr. 1. juli 2018 har 14 av 20 statlige UH-institusjoner etablert en individuelt tilpasset språkstrategi, det vil si 70 prosent av alle institusjonene. I tillegg har to institusjoner (Høgskolen i Innlandet og Nord universitet) forslag til en ny språkstrategi ute på høring i

¹ Institusjonene fusjonerte 1. januar 2016 til Høgskolen i Sørøst-Norge og fikk universitetsstatus 4. mai 2018.

skrivende stund. Tabell 2 viser en skjematisk oversikt over hvilke institusjoner som har en språkstrategi, ev. ikke har. Med *språkstrategi* i denne sammenhengen menes retningslinjer som er formulert i et eget, eller som en del av et strategisk dokument ved institusjonen, og som er i tråd med den språkpolitiske plattformen til UHR.

Tabell 2: Oversikt over hvilke institusjoner som har en språkstrategi pr. 1. juli 2018

Institusjon	Har språkstrategi ²	Vedtatt/ godkj./ publ.
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	nei	
Høgskolen i Innlandet	nei	
Høgskolen i Molde, vitenskapelig høgskole i logistikk	ja	23.01.2014 ⁱ
Høgskolen i Østfold	nei	
Høgskolen i Volda	ja	04.06.2014 ⁱⁱ
Høgskolen på Vestlandet	ja	28.01.2018 ⁱⁱⁱ
Kunsthøgskolen i Oslo	ja	30.09.2014 ^{iv}
Norges handelshøyskole	ja	16.06.2010 ^v
Norges idrettshøgskole	nei	
Norges musikkhøgskole	nei	
Nord universitet	nei	
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	ja	dato ukjent
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	ja	26.03.2009 ^{vi}
Oslomet – storbyuniversitetet	ja	11.06.2013, revidert i 2017 ^{vii}
Universitetet i Agder	ja	13.05.2013 ^{viii}
Universitetet i Bergen	ja	13.09.2007 ^{ix}
Universitetet i Oslo	ja	08.09.2010 ^x
Universitetet i Stavanger	ja	13.02.2009 ^{xi}
Universitetet i Sørøst-Norge	ja	23.11.2017 ^{xii}
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet	ja	21.06.07 ^{xiii}

Det betyr at situasjonen er klart bedre siden forrige gjennomgang i 2014 når det gjelder andelen institusjoner som har en individuelt tilpasset språkstrategi (se appendiks 1 under).³ Forbedringen skyldes ikke bare fusjonene i sektoren. Høgskolen i Volda og Kunsthøgskolen i Oslo er to høgskoler som ikke har fusjonert, og som har etablert en språkstrategi siden forrige statusrapport.

Fusjonene har bidratt til denne forbedringen i antall institusjoner som har en språkstrategi. Når det gjelder for eksempel de tidligere institusjonene som i dag utgjør Høgskolen på Vestlandet (HVL), hadde verken Høgskolen i Bergen eller Høgskolen i Sogn og Fjordane en individuelt tilpasset språkstrategi i 2014. Siden statusrapporten i 2014 har imidlertid alle de tre institusjonene, dvs. Høgskolen Stord/Haugesund, Høgskolen i Bergen og Høgskolen i Sogn og Fjordane vedtatt individuelt tilpassede språkpolitiske retningslinjer fra hhv. 2013 og våren 2016 (for de to siste). I 2017 fusjonerte disse institusjonene, som det framgår av tabell 1. Den nye institusjonen, Høgskolen på Vestlandet, vedtok våren 2018 en ny språkstrategi som erstatter de tre strategiene institusjonene hadde fra før.

² Dvs. i tråd med UHRs språkpolitiske plattform.

³ Andelen i 2015 var 25 prosent av de statlige høgskolene (kun høgskolene ble undersøkt).

Høgskolen i Telemark (HiT) hadde en språkstrategi i 2014, mens Høgskolen i Buskerud og Vestfold, som HiT nå har fusjonert med, ikke hadde. Den nye institusjonen, Høgskolen i Sørøst-Norge (fra 2018 Universitetet i Sørøst-Norge), vedtok en ny språkstrategi i november 2017.

NTNU, som også hadde en språkstrategi i 2014, har fått innfusjonert tidligere Høgskolen i Gjøvik, Høgskolen i Ålesund og Høgskolen i Sør-Trøndelag som en del av nye NTNU. Ingen av de tre høgskolene hadde en tilpasset språkstrategi, kun planer, men har nå på grunn av fusjonen blitt en del av en institusjon som har en språkstrategi. Denne har imidlertid ikke vært oppdatert siden 2009, altså lenge før fusjonene.

Det er fremdeles fire institusjoner som ikke har etablert en individuelt tilpasset språkstrategi, nemlig Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Norges idrettshøgskole, Nord universitet og Høgskolen i Innlandet. Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo har en innarbeidet bevisst praksis som i stor grad reflekterer den språkpolitiske plattformen til UHR. Institusjonen tilbyr et femårig løp innen flere fag, og for disses del foregår i hovedsak all undervisning de første tre årene på norsk, mens de på masternivå i stor grad tilbyr undervisning på engelsk, selv om det er noen unntak. Diplomoppgaven, som tilsvarende masteroppgaven, kan skrives på enten norsk eller engelsk. Administrasjonsspråket er norsk, med unntak av for forskningsutvalget, som holder sine møter på engelsk. I situasjoner der møtepapirene eller rapporter foreligger på norsk har ikke-norskspråklige en vara som møter i de sakene hvor norskkompetanse er nødvendig.

Norges idrettshøgskole har, som Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, stadig en diskusjon om språkvalg og antyder at det kan være aktuelt å sette i gang et mer konkret arbeid høsten 2018.

Nord universitet består av tidligere Universitetet Nordland, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Nesna. Ingen av de tre opprinnelige høgskolene hadde en språkstrategi i 2014. Arbeidet med å få etablert dette er imidlertid nå i gang, og målet er å få på plass en vedtatt språkstrategi i løpet av høsten 2018. Strategien har tatt utgangspunkt i UHRs språkpolitiske plattform, men har i tillegg også sett til *Veiviser for språkvalg*, som Språkrådet lanserte våren 2018. Videre har den tatt inn føringer for bruk av samisk ved institusjonen, inkludert arbeid med å utvikle samisk fagspråk i tillegg til norsk.

Høgskolen i Hedmark hadde før fusjonen med Høgskolen i Lillehammer en etablert språkstrategi, mens sistnevnte ikke hadde det. Den nye fusjonerte institusjonen, Høgskolen i Innlandet har heller ikke en etablert språkstrategi. Arbeidet med å få en strategi på plass er imidlertid godt i gang, og målet er å få på plass et endelig vedtak høsten 2018.

4.2 Er innholdet i retningslinjene i tråd med nasjonale føringer

Når det gjelder spørsmål ii) om innholdet i de språkpolitiske retningslinjene ved institusjonene, er disse gjennomgående i tråd med UHRs språkpolitiske plattform og de retningslinjene de anbefaler, slik *Mål og mening* legger opp til (*Mål og mening*, s. 122). Det virker derfor som om det er stor enighet i sektoren om at UHRs plattform er relevant, og at den dekker det som er institusjonenes ansvarsområder. Den framstår derfor som hensiktsmessig å bruke som mal i det språkstrategiske arbeidet i høyere utdanning.

De nyeste språkstrategiene, dvs. den fra Høgskolen på Vestlandet og utkastet til Nord universitet, går lenger og har med anbefalinger fra den nordiske språkpolitiske rapporten *More parallel, please!* (2017) og Språkrådets *Veiviser for språkvalg* (2018).

4.3 Fines det en etablert praksis ved institusjonene for å følge opp retningslinjene

Til spørsmål iii) om det finnes en etablert praksis ved institusjonene for å følge opp retningslinjene, er situasjonen at det er de færreste institusjonene som har konkrete rutiner for dette. Retningslinjene sier heller ingenting eller svært lite om hvem som har ansvaret for oppfølgingen. Språkstrategiene framstår derfor som lite forankret hos institusjonene.

Det finnes likevel noen unntak som kan nevnes punktvis:

- Ved Universitetet i Stavanger heter det i de språkpolitiske retningslinjene at universitetsdirektøren skal rapportere om språkutviklingen til universitetsstyret hvert fjerde år.
- Høgskolen på Vestlandet (HVL) har i sine språkpolitiske retningslinjer forslag til oppfølging og kvalitetstiltak som innebærer at det skal opprettes et eget språkpolitisk utvalg og på sikt et språksenter.
- Høgskolen i Molde har innarbeidet de språkpolitiske retningslinjene i kvalitetssystemet for institusjonen, og direktøren er plassert som ansvarlig.
- Høgskolen i Volda har uttalt følgende: «HVO har følgjande satsingsområde i strategiplan for HVO 2017-2020 [...] i samarbeid med mellom andre Universitetet i Bergen, Nynorsk kultursentrum og Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa – ta eit særleg ansvar for forskning på nynorsk språk og litteratur og sikre nynorsk som fagspråk» (hivolda.no)

Oppsummering

For å oppsummere kort er det prosentvis en stor forbedring i antallet institusjoner som har en etablert språkstrategi sammenlignet med forrige statusrapport fra 2014. Når det er sagt, kan det virke som om det er dokumentene som er etablert og ikke den språkpolitiske praksisen. Det er få tegn til at institusjonene gjør et aktivt arbeid for å etablere en praksis som sikrer at retningslinjene blir fulgt. Det er også i liten grad plassert et ansvar for å sikre at innholdet i de språkpolitiske dokumentene på noen måte blir førende for språkvalg som gjøres ved institusjonene.

Noen unntak finnes, men heller ikke ved de institusjonene ser det ut til å være etablert en aktiv språkstrategi. De nyeste initiativene til å etablere språkstrategier i sektoren, fra blant annet Høgskolen på Vestlandet og Nord universitet går imidlertid lenger i å foreslå både konkrete tiltak og organ som skal følge opp det språkstrategiske arbeidet.

Referanser

Kvalitetssystem – Språkpolitiske retningslinjer, http://kvalitet.himolde.no/KS_STK038 (lest 30. mai 2018)

More parallel, please! Sprogbrug i internationaliseringsprosesser. Nordisk gruppe for parallelsproglighed, 2017, <http://www.sprakradet.no/globalassets/sprakarbeid/forskning-og-hogare-utdanning/more-parallel-please-.pdf> (lest 26. juni 2018)

Ot.prp. nr. 71 (2008-2009) *Om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-71-2008-2009-/id556333/> (lest 11. juni 2018)

Språk og oversettelse. Arbeidsstøtte og ressurser for språk ved universitetet, <http://www.uib.no/foransatte/43122/sprak> (lest 11. juni 2018)

Språkpolitikk for Kunsthøgskolen, <http://www.khio.no/pages/organisasjon> (lest 30. mai 2018)

Språkpolitikk ved NMBU. [papirkopi, ikke-datert].

Språkpolitiske retningslinjer for Høgskolen i Oslo og Akershus, <https://tilsatt.hioa.no/sprakpolitiske-retningslinjer-for-hioa> (lest 30. mai 2018)

Språkpolitiske retningslinjer for Høgskolen i Sørøst-Norge, <https://bit.ly/2K8RcaV> (lest 12. juni 2018)

Språkpolitiske retningslinjer for Høgskulen på Vestlandet, <https://www.hvl.no/om/sentrale-dokument/reglar/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)

Språkpolitiske retningslinjer for Universitetet i Agder, <https://www.uia.no/om-uia/spraakpolitiske-retningslinjer-for-universitetet-i-agder> (lest 30. mai 2018)

Språkpolitiske retningslinjer for Universitetet i Oslo, <http://www.uio.no/foransatte/arbeidsstotte/profil/sprak/retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)

Språkpolitiske retningslinjer ved UiS, vedtatt 13. februar 2009, <http://ansatt.uis.no/article.php?articleID=21301&categoryID=5841> (lest 12. mai 2018)

Språkpolitiske retningslinjer ved UiT, https://uit.no/utdanning/art?p_document_id=347818&dim=179017, (lest 19. april 2018)

Språkpolitiske retningslinjer, <http://www.ntnu.no/sprakpolitiske-retningslinjer> (lest 30. mai 2018)

Språkpolitiske retningslinjer, <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)

St.meld 35 (2007-2008) *Mål og mening – Ein heilskapeleg norsk språkpolitikk*, <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-35-2007-2008-/id519923/> (lest 11. juni 2018)

Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging. Språkrådet 22. april 2014.

Strategiplan for Høgskulen i Volda 2017-2020, <https://www.hivolda.no/om-hogskulen-volda/strategi-og-visjon> (lest 30. mai 2018)

UHRs språkpolitiske plattform, <https://www.uhr.no/ressurser/sprakpolitisk-plattform/> (lest 11. juni 2018)

Veiviser for språkvalg i universitets- og høgskolesektoren, www.sprakradet.no/uh (lest 11. juni 2018)

Appendiks 1. Oversikt over resultatene pr. 10. april 2014⁴

Institusjon	Har språkpolitikk ⁵
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	Nei
Norges handelshøgskole	Ja
Norges idrettshøgskole	Nei
Norges musikkhøgskole	Nei
Kunst- og designhøgskolen i Bergen	Nei
Kunsthøgskolen i Oslo	Nei
Høgskolen i Molde	Ja
Høgskolen i Bergen	Nei
Høgskolen i Buskerud og Vestfold	Nei
Høgskolen i Gjøvik	Nei
Høgskolen i Harstad	Nei
Høgskolen i Hedmark	Ja
Høgskolen i Lillehammer	Nei
Høgskolen i Narvik	Nei
Høgskolen i Nesna	Nei
Høgskolen i Nord-Trøndelag	Nei
Høgskolen i Oslo og Akershus	Ja
Høgskolen i Sogn og Fjordane	Nei
Høgskolen Stord/Haugesund	Ja
Høgskolen i Sør-Trøndelag	Nei
Høgskolen i Telemark	Ja
Høgskolen i Volda	Nei
Høgskolen i Østfold	Nei
Høgskolen i Ålesund	Nei
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	ja
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	ja
Universitetet i Agder	ja
Universitetet i Bergen	ja
Universitetet i Nordland	ja
Universitetet i Oslo	ja
Universitetet i Stavanger	ja
Universitetet i Tromsø	ja

⁴ Informasjonen er hentet fra *Statusrapport: Har høyskolene en individuelt tilpasset språkstrategi? Resultatet av en kartlegging* (Språkrådet 22.04.2014).

⁵ Dvs. i tråd med *Mål og mening*.

Lenker til UH-institusjonenes språkpolitiske dokument

- ⁱ http://kvalitet.himolde.no/KS_STK038 (lest 30. mai 2018)
- ⁱⁱ <https://www.hivolda.no/sites/default/files/documents/Spr%C3%A5kpolitikk%20ved%20HVO%20.pdf> (lest 30. mai 2018)
- ⁱⁱⁱ <https://www.hvl.no/om/sentrale-dokument/reglar/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 11. juni 2018)
- ^{iv} <http://www.khio.no/pages/organisasjon> (lest 30. mai 2018)
- ^v <https://www.nhh.no/om-nhh/sprakpolitiske-retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)
- ^{vi} <https://www.ntnu.no/sprakpolitiske-retningslinjer> (lest 30. mai 2018)
- ^{vii} <https://tilsatt.hioa.no/sprakpolitiske-retningslinjer-for-hioa> (lest 30. mai 2018)
- ^{viii} <https://www.uia.no/om-uia/spraakpolitiske-retningslinjer-for-universitetet-i-agder> (lest 30. mai 2018)
- ^{ix} <http://www.uib.no/foransatte/43122/spraak> (lest 11. juni 2018)
- ^x <http://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/profil/sprak/retningslinjer/> (lest 30. mai 2018)
- ^{xi} <http://ansatt.uis.no/article.php?articleID=21301&categoryID=5841> (lest 4. juni 2018)
- ^{xii} <https://bit.ly/2K8RcaV> (lest 12. juni 2018)
- ^{xiii} https://uit.no/utdanning/art?p_document_id=347818&dim=179017 (lest 4. juni 2018)